

SIVISTYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 8/2002 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2003

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Sivistysvaliokunta on eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla päättänyt antaa lausunnon hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2003 (HE 132/2002 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- kansliapäällikkö Markku Linna, ylijohtaja Arvo Jäppinen, ylijohtaja Kalevi Kivistö, talousjohtaja Eero Pulkkinen, johtaja Sakari Karjalainen ja johtaja Marita Savola, opetusministeriö
- hallintojohtaja Kari Pitkänen, Opetushallitus
- tutkimusjohtaja Anneli Pauli, Suomen Akatemia
- pääsihteeri Matti Ropponen, aikuiskoulutusneuvosto
- puheenjohtaja Risto Ruohonen, taiteen keskustoimikunta
- pääsuunnittelija Kimmo Halme, valtion tiede- ja teknologianeuvosto
- pääjohtaja Veli-Pekka Saarnivaara, Teknologian kehittämiskeskus Tekes
- vararehtori Jouni Koiso-Kanttila, Oulun yliopisto
- johtaja Pekka Saarela, Taideteollinen korkeakoulu
- rehtori Timo Karkola, Amiedu
- koulutus- ja työvoimapolitiittinen sihteeri Heikki Liede, Akava ry

- toiminnanjohtaja Heikki Sederlöf, Ammatillisten Aikuiskoulutuskeskusten Liitto ry
- rehtori Timo Luopajarvi, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry
- puheenjohtaja Tuula Torasvirta, Iltakoulujen liitto IKLO ry
- puheenjohtaja Martti Markkanen ja toiminnanjohtaja Eeva-Inkeri Sirelius, Kansalais- ja työväenopistojen liitto KTOL ry
- apulaisosastopäällikkö Pentti Aho, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- puheenjohtaja Paula Yliselä, Opintokeskuseura
- koulutuspoliittinen asiamies Paula Kilpeläinen, Palvelutyönantajat ry
- koulutuspäällikkö Markku Liljeström, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- puheenjohtaja Ville Marjomäki, Suomen Kansanopistoyhdistys
- rehtori Raili Kontinen ja pääsihteeri Mika Nirvi, Suomen kesäyliopistot ry
- erityisasiantuntija Päivi Rajala, Suomen Kuntaliitto
- johtaja Kari Purhonen, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto
- pääsihteeri Seppo Niemelä, Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö VSY
- koulutuskeskuksen johtaja Osmo Palonen, Yliopistojen täydennyskoulutuskeskusten johtajien neuvosto.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Sivistysvaliokunta käsittelee tässä lausunnossaan aikuiskoulutusta, tutkimuksen rahoitusta, romanilasten koulutusta, lastenkulttuurikeskusten rahoitusta, kirjastojen investointien rahoitusta ja Kansallisteatterin peruskorjauksen rahoitusta. Lisäksi valiokunta tulee ns. budjettilakien yhteydessä käsittelemään sen toimialaan kuuluvia hallituksen esityksiä kuten ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitusjärjestelmää sekä veikkauksen ja raha-arpapeliin voittovarojen käyttöä.

Sivistysvaliokunta on saanut selvitystä tässä lausunnossa käsittelemiinsä asioihin osin myös valtioneuvoston koululakiselonteon (VNS 2/2002 vp) käsittelyn yhteydessä.

Aikuiskoulutus

Käsitellessään syksyllä 2000 ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitusta koskevaa lainsäädäntöä sivistysvaliokunta totesi, että aikuiskoulutuksen asianmukaiseksi hoitamiseksi koko aikuiskoulutuksen kenttä tarvitsee nykyistä vakaammat toimintaolosuhteet. Koko aikuiskoulutuskenttää oli välttämätöntä tarkastella kokonaisuutena niin toiminnallisesti kuin rahoituksen suhteen. Eduskunta edellytti hallituksen asettavan parlamentaarisen toimikunnan tätä selvitystyötä varten. Parlamentaarinen aikuiskoulutustyöryhmä jätti mietintönsä helmikuussa 2002 (OPM:n työryhmien muistioita 3:2002). Työryhmän ehdotusten lähtökohtana on elinikäisen oppimisen periaatteille rakentuva aikuiskoulutus. Ehdotusten mukaan aikuiskoulutuksen perusvoimavaroja tullessaan seuraavien noin kymmenen vuoden aikana painottamaan väestön ikärakenteen ja koulutustason kehityksen sekä ammattirakenteen muutoksen mukaisesti nykyistä vahvemmin ammatilliseen lisäkoulutukseen sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen järjestämään aikuiskoulutukseen. Ehdotusten tavoitteena on, että kaikilla kansalaisilla on vuosittain mahdollisuus 1—2 viikon koulutusjaksoon ja perusteelliseen osaamisen uusintamiseen 10—15 vuoden vä-

lein. Edelleen työryhmä toteaa, että vapaalla sivistystyöllä on aikuisten kouluttajana merkittävä rooli. Aikuisten mahdollisuuksia virtuaalisten oppimisympäristöjen hyödyntämiseen parannetaan sekä tukemalla kehitystyötä että kannustamalla koulutuksen järjestäjiä näiden opetusmuotojen käyttämiseen.

Työryhmä esitti myös, että sille osalle aktiivista työväestöstä, jolla ei ole toisen asteen tutkintoa, tarjottaisiin mahdollisuus sen hankkimiseen erillisen toimenpideohjelman eli ns. nosto-ohjelman keinoin. Ohjelma on tarkoitus toteuttaa viiden vuoden määräaikaisena hankkeena ja siihen työryhmä ehdottaa varattavaksi vuosittain 8 000—12 000 laskennallista vuosiopiskelijapaikkaa. Hankkeen tavoitteena on toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaminen.

Rahoituksen osalta työryhmä ehdotti, että järjestäjien välistä työnjakoa selkiytetään siten, että ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuusrahoitus kohdennetaan kokonaan toisen asteen ammatillista peruskoulutusta ja aikuiskoulutusta järjestäville oppilaitoksille ja eräille vakiintuneesti lisäkoulutusta järjestäneille vapaan sivistystyön oppilaitoksille. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen sekä vapaan sivistystyön oppilaitosten perusvoimavaroja vahvistetaan vastaavasti niin, että ne voivat oman päätehtävänsä puitteissa hoitaa asianmukaisesti siihen kuuluvat aikuiskoulutustehtävät, mukaan lukien ammatillinen lisäkoulutus.

Valiokunta pitää valitettavana, että aikuiskoulutusta kokonaisuutena tarkastellen aikuiskoulutustyöryhmän ehdotuksia ollaan toteuttamassa ensi vuonna talousarvioon otettavin määrärahoihin vain osin. Eduskunnalle on annettu hallituksen esitys ammatillista lisäkoulutusta koskevien säännösten muuttamiseksi (HE 140/2002 vp). Sen mukaan ammatillisessa lisäkoulutuksessa siirrytään kokonaan laskennalliseen valtionosuusrahoitukseen, joka keskitettäisiin pääasiassa toisen asteen ammatillista koulutusta antaville koulutuksen järjestäjille ja eräille vakiintuneesti lisäkoulutusta järjestäneille vapaan sivistystyön oppilaitoksille. Keskittämiskatkai-

suun liittyen talousarviossa ehdotetaan siirrettäväksi kompensaatina yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttöön yhteensä 13 miljoonaa euroa. Vuonna 2002 nämä oppilaitokset ovat saaneet pääosan lääninhallitusten jakamasta lisäkoulutuksen 25 miljoonan euron valtionavustusrahoituksesta. Valiokunta pitää välttämättömänä, että kompensatio toteutetaan täysimääräisenä.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että esimerkiksi opintokerhotoiminnasta on leikattu kuluvaan vuoteen verrattuna 127 000 euroa, vaikka opintokerhot voivat olla parlamentaarisen aikuiskoulutustustyöryhmän suuntaviivapäätösten mukaista koulutusta.

Esimerkiksi yliopistojen aikuiskoulutusmäärärahat putoavat kuluvan vuoden lähes 10 miljoonasta eurosta 3 miljoonaan euroon. Parlamentaarisen aikuiskoulutustustyöryhmän linjausten mukaisesti määrärahan pitäisi nousta eikä laskea. Valiokunta korostaa sitä, että yliopistojen antama aikuiskoulutus on keskeinen osa kansallista innovaatiojärjestelmää. Yliopistolliseen tutkimukseen linkittyvänä aikuiskoulutus toimii väylänä innovaatioiden ja huippuosaamisen siirrolle yritysten ja niiden henkilöstön käyttöön. Samoin aikuiskoulutuksen rooliin kuuluu uusien sisällöllisten ja koulutuksen toteuttamistapaan liittyvien innovaatioiden kehittäminen, mm. e-oppimisen kehittämishankkeisiin ja verkko-opetuksen oppimateriaaleihin. Tämä innovatiivinen osaamisen kehittämismekanismien luominen on tulevaisuudessa yhä tärkeämpi yliopistojen tehtävä. Valiokunta painottaa sitä, että yliopistojen aikuiskoulutuksella on keskeinen merkitys syntyvän tiedon muokkauksessa, jalostamisessa ja tuotteistamisessa myös muiden koulutusta antavien tahojen käyttöön. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että lääninhallitusten kautta yliopistoille kanavoitunut aikuiskoulutusrahoitus on viime vuosina mahdollistanut erityisesti pitkäkestoisien ja vaikuttavan koulutuksen toteuttamisen. Valiokunta ei voi hyväksyä rahoituksen vähentämistä niin, että tällainen koulutusrahoituksen puutteen vuoksi vähenee.

Valiokunta korostaa myös sitä, että ammattikorkeakouluille ja yliopistoille suunnattavalla

kompensatiolla voidaan turvata korkeakoulututkinnon suorittaneiden mahdollisuuksia saada tasa-arvoisesti lisäkoulutusta muihin ammattiryhmiin verrattuna. Kaikilla aloilla, kuten esim. taidealoilla, ei ole mahdollista täydennyskoulutuksen järjestäminen siten, että osanottajat tai heidän työnantajansa maksaisivat täysimääräisesti kustannukset. Valiokunta ei pidä tarkoituksenmukaisena sitä, että ammattikorkeakouluille suunnattava ns. kompensatio kohdennetaan aikuisten amk-tutkintoihin ja avoimeen ammattikorkeakoulutukseen. Määrärahan käyttö tulee jättää kunkin ammattikorkeakoulun itsensä päättäväksi paikallisesti tarkoituksenmukaisesti aikuiskoulutuksen kehittämiseen ja toteuttamiseen.

Hallituksen esittämällä muutoksilla osa vapaan sivistystyön antamasta ammatillisesta lisäkoulutuksesta leikkautuu pois. Tätä leikkausta kompensoidaan talousarvioehdotuksessa siirtämällä 5 miljoonaa euroa ammatillisesta lisäkoulutuksesta parlamentaarisen aikuiskoulutustustyöryhmän ehdottamaan ns. suuntaviivakoulutukseen. Työryhmä ehdotti suuntaviivakoulutuksen rahoitusta niin, että se ei vaaranna vapaan sivistystyön perusrahoitusta. Talousarvioehdotuksessa kuitenkin perusrahoitus supistuu yli 2 miljoonaa euroa. Vapaan sivistystyön perusrahoitukseen ja ammatilliseen lisäkoulutukseen osoitettavat määrärahat ovat kuluvana vuonna yhteensä 136,7 miljoonaa euroa, kun taas vuodelle 2003 ehdotettavat perusrahoitusmäärärahat ja ammatillista lisäkoulutusta kompensoivaan suuntaviivakoulutukseen osoitettavat määrärahat ovat yhteensä 134,5 miljoonaa euroa.

Valiokunta korostaa sitä, että parlamentaarinen aikuiskoulutustustyöryhmä asetti aikuiskoulutuksen kokonaisuutta pohtiessaan vapaalle sivistystyölle uusia odotuksia mm. sivistyksellisen tasa-arvon, aktiivisten kansalaisuuden ja kansalaisyhteiskunnan, tietoyhteiskuntavalmiuksien, hakevan toiminnan, opinnollisen kuntoutuksen ja maahanmuuttajien kieli-, yhteiskunta- ja kansalaiskoulutuksen näkökulmista. Valiokunnan mielestä ensi vuodelle ehdotetut leikkaukset vaikeuttavat suuresti vapaan sivistystyön oppilaitosten toiminnan edellytyksiä ja erityisesti suun-

taviivaopintoja tarkoittavan koulutuksen aloittamista.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan aikuisten koulutustason kohottamisohjelman käynnistämiseen 10 miljoonan euron määrärahaa, josta 5 miljoonaa euroa on siirtoa lisäkoulutusmomentilta. On myönteistä, että ns. nosto-ohjelma voidaan käynnistää. Valiokunta pitää kuitenkin ehdotettua määrärahaa tarpeeseen nähden riittämättömänä. Ohjelman käynnistäminen on valmisteltava huolella siten, että ohjelma saa heti alusta alkaen vahvan myönteisen imagon ja että ohjelmaan on motivoituneita pyrkijöitä jopa moninkertainen määrä verrattuna siihen, kuinka monta voidaan valita opiskelijaksi. Näin ollen alkuinvestointeihin tulisi ensimmäisenä vuonna varata riittävät määrärahat. Alkuinvestointeja ovat mm. panostus pitkään opinnoista poissa olleiden aikuisten kohdalla tarvittavaan niin sanottuun hakevaan toimintaan, tiedotukseen ja neuvontaan, opiskeluvalmiuksia parantaviin suunnitteluun ja kehittämiseen sekä henkilökohtaisten opiskeluohjelmien laatimiseen. Määrärahan suuruudesta ja jatkuvuudesta viideksi vuodeksi tarvitaan myös varmuus, jotta ohjelman suunnittelu ja käynnistäminen voivat tapahtua pitkäjänteisesti ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Jotta yhteiskunnan ja työelämän kehityksen aikuiskoulutukselle asettamiin jatkuviin tarpeisiin pystyttäisiin vastaamaan, on valiokunnan mielestä välttämätöntä lisätä aikuiskoulutukseen osoitettavia määrärahoja hallituksen esittämästä vuonna 2003.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän ehdotukseen, että aikuisväestölle tulee luoda riittävän tasoiset ja monipuoliset opintojenaikaisen toimeentulon järjestelyt, jotka luovat edellytyksiä myös omavalintaisiin opintoihin, kattavat myös yleissivistävän ja vapaan sivistystyön tarjonnan sekä kannustavat ammatillisen osaamisen jatkuvaan kehittämiseen elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti. Myös aikuisopiskelun päätoimisuuteen liittyvät ongelmakohdat on pikaisesti selvitettävä.

Edellä todetun perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa, että

valtiovarainvaliokunta muuttaa talousarvioesitystä siten, että aikuisten koulutustason kohottamisohjelmaan lisätään 10 miljoonaa euroa, ja korostaa sitä, että ns. nosto-ohjelman korkea laatu- ja jatkuvuus on varmistettava parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän linjausten mukaisesti, että

ammattillisen lisäkoulutuksen rahoitusjärjestelmän muutos kompensoidaan täysimääräisesti, jolloin lisäys talousarvioesitykseen on yliopistoille 7 miljoonaa euroa, ammattikorkeakouluille 1,92 miljoonaa euroa, opintokeskuksille 793 000 euroa, josta 127 000 euroa opintokerho toimintaan, kansanopistoille 1,1 miljoonaa euroa, kansalais- ja työväenopistoille 210 000 euroa ja kesäyliopistoille 200 000 euroa sekä liikunnan koulutusketuksille 1,1 miljoonaa euroa, ja että

valtiovarainvaliokunta muuttaa talousarvioesityksen perusteluja aikuiskoulutusmäärärahojen käyttötarkoituksen osalta siten, että ammattikorkeakoulut ja yliopistot voivat omin päätöksin kohdistaa määrärahat tarpeelliseksi katsomiinsa aikuiskoulutuksen kehittämis- ja toteutustoimenpiteisiin parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän linjausten mukaisesti.

Käsitellessään viime keväänä Snellman-korkeakoulun rahoituksellisen aseman vakiinnuttamista koskevaa hallituksen esitystä sivistysvaliokunta oli huolissaan siitä, että vapaan sivistystyön oppilaitosten rahoituksellinen asema voi heiketä, kun niitä koskevan lainsäädännön piiriin sisällytetään uusi oppilaitos. Tämän vuoksi sivistysvaliokunta esittää, että

valtiovarainvaliokunta käsitellessään ensi vuoden talousarvioehdotusta huolehtii siitä, että Snellman-korkeakoululle momentin 29.69.50 määrärahoista myönnettävä valtionosuus ei vähennä vapaan sivistystyön valtion rahoitusta.

Aikuiskoulutuskeskusten ja valtakunnallisten erikoisoppilaitosten ns. toiminta-avustus. Ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten ja valtakunnallisten erikoisoppilaitosten ns. toiminta-avustus on poistumassa aiempien päätösten mukaisesti kolmen vuoden kuluessa. Ensimmäinen kolmannes on vuoden 2003 talousarvioesityksessä siirretty momentin 29.69.31 sisällä käyttösuunnitelmassa lisäkoulutuksen normaaliin valtionosuusrahoitukseen. Parlamentaarinen aikuiskoulutustyöryhmä on esittänyt avustusten pitämistä edelleen nykytasolla. Valiokunta katsoo, että toiminta-avustuksen merkittävä väheneminen kerralla aiheuttaa näille oppilaitoksille suuria vaikeuksia ja heikentää niiden aikuiskoulutuksen erityistehtävän suorittamista. Sen vuoksi valiokunta pitää tärkeänä toiminta-avustuksen säilyttämistä nykytasolla vuonna 2003. Valiokunta tulee ottamaan yksityiskohtaisesti kantaa toiminta-avustukseen käsitellessään hallituksen esitystä ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitusta koskevien säännösten muuttamisesta (HE 140/2002 vp).

Romanilasten koulutus

Opetushallitus on tehnyt selvityksen romanilasten perusopetuksesta. Valtakunnallisen romanilasten perusopetuksen tukemiseen tarkoitetun perusopetus-projektin toteuttamisen taustalla oli romanivanhempien ja viranomaisten yhteinen huoli romanilasten koulunkäynnin tilasta sekä olemassa olevien tukimuotojen toimivuudesta ja riittävydestä romanilasten koulunkäynnin ja oman vähemmistökulttuurin edistämiseksi.

Tehty selvitys osoittaa, että romanilapset ovat suhteellisen vähän päivähoidossa tai esiopetuksessa, mikä vaikeuttaa koulun käynnin aloittamista tasavertaisina muiden lasten kanssa. Osittain tästä johtuen romanilasten luokalle jääminen painottuu peruskoulun 1—2 luokille. Selvitys osoitti myös, että selvitykseen osallistuneista romanilapsista noin puolet sai erityisopetusta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tämä ei voi perustua todelliseen tarpeeseen. Peruskoulun ylimmillä luokilla koulunkäynti muuttuu ja varsinkin tällöin romaninuori saattaa jättää kou-

lunkäynnin puutteellisten tietojen ja puuttuvan tuen vuoksi. Näin liian monet romanilapset eivät saa päättötodistusta peruskoulusta. Jatko-opiskeluun ei silloin ole mahdollisuutta ja vaara syrjäytyä kasvaa.

Selvityksen mukaan romanikielen opetusta annettiin vain 20 koulussa. Selvitys osoitti kuitenkin, että romanikielen opettajilla on huomattava rooli lasten motivoinnilla koulunkäyntiin ja suvaitsevaisuuskasvatuksen edistäjänä muussa kouluyhteisössä.

Valiokunta korostaa sitä, että romanilapset tarvitsevat riittäviä tukitoimia, jotta he voivat suorittaa peruskoulun asianmukaisesti ja sitä kautta päästä myös jatko-opintoihin ja hankkia ammatin itselleen. Tukitoimien onnistuneisuudesta on hyvänä esimerkkinä Porin kaupunki. Lähtökohtatilanne oli, että useimmat romanilapset olivat erityisluokalla ja erityisopetuksessa. Eri toimenpiteiden ansiosta kaikki lapset ja nuoret ovat nyt yleisopetuksen piirissä.

Valiokunta korostaa sitä, että tukitoimenpiteiden lähtökohta on yhteistyö romanivanhempien kanssa. Nykytilanteessa koulun tulee olla aloitteellinen ja vastuullinen tämän yhteistyön luomisessa. Tärkeä rooli olisi myös romanitaustaisella tukihenkilöllä, joka voisi tukea lasta koulussa, läksyjen luvussa ja harrastusten piiriin ohjaamisessa. Samoin hän voisi tukea romaniperheitä ja auttaa yhteistyön luomisessa kodin ja koulun välillä. Romanikulttuurista tiedottaminen muulle kouluyhteisölle on tärkeää.

Opettajankoulutus on myös keskeisessä asemassa. Perustuslain 17 §:n mukaan romaneilla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tämä edellyttää, että romanikielen opettajia on riittävästi. Sen vuoksi on tärkeää tehostaa ja jatkaa romanikielen opettajien koulutusta. Samoin romanien kouluttamista luokanopettajiksi tulee kannustaa ja tukea.

Tutkimuksen rahoitus

Suomessa tieteellinen tutkimus nähtiin 1990-luvulla keskeiseksi osaksi rakennettaessa tietoon ja osaamiseen perustuvaa yhteiskuntaa. Suomalainen tiedejärjestelmä on ollut kansainvälisesti

kin vertaillen erittäin tuloksellista ja kilpailukykyistä. Suuri merkitys oli vuosina 1997—1999 toteutettu tutkimusrahoituksen lisäysohjelma. Se myös osoitti, että hyvin kohdennetut julkiset tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit lisäävät vastaavasti yksityisen sektorin tutkimuspanostusta, nopeuttavat talouden kasvua ja parantavat elinkeinoelämän kilpailukykyä. Yksityissektorin tutkimuspanoksen kasvaessa julkisen rahoituksen osuus koko tutkimusrahoituksesta on pienentynyt alle kolmasosan tavoitteesta ja myös julkisen rahoituksen bruttokansantuoteosuus on pienentynyt hieman 1997 huipputasosta.

Talousarvioesityksessä keskeisten tutkimusorganisaatioiden rahoitus kasvaa ensi vuonna yhteensä 11,7 miljoonaa euroa. Kasvua kuluvaan vuoteen verrattuna tulee lähinnä yliopistojen toimintamenojen lakisääteisten määrärahojen kasvattamisesta. Tutkimuksen rahoitusorganisaatioiden kohdalla sen sijaan muutokset ovat marginaalisia. Sen sijaan muu tutkimusrahoitus valtion tulo- ja menoarviossa supistuu noin 6 miljoonaa euroa. Nämä ovat lähinnä ministeriöiden sitomattomia tutkimusvaroja. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden tutkimusmäärärahat vähenevät 8 miljoonalla eurolla ja sairaalatutkimukseen kohdennettuja erityisvaltionosuuksia on siirretty koulutukseen. Suurin lisäys, 3,1 miljoonaa euroa, kohdistuu sisäasiainministeriön osaamiskeskusohjelmaan. Kokonaisuudessaan vuoden 2003 tutkimusrahoituksen volyymi olisi arviolta noin 1 405 miljoonaa euroa. Kasvua kuluvan vuoden tasosta olisi nimellisesti alle yhden prosentin.

OECD:n selvitysten mukaan julkinen rahoitus kannustaa yrityksiä lisäämään tutkimus- ja kehittämistoimintaansa. Selvityksen mukaan julkisen rahoituksen kannustavuus on suurimmillaan 10—15 prosentin tasolla yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnasta. OECD:n keskiarvo on tällä hetkellä käytettävissä olevien tilastojen mukaan 8,3 prosenttia, kun sama luku Suomessa on noin 4 prosenttia (Nokia mukaan luki). Nämä luvut sisältävät vain avustusmuotoisen rahoituksen. Sen lisäksi useimmissa mais-

sa on käytössä myös tutkimus- ja kehittämistoimintaa suosivia verohelpotuksia sekä pääomainoja. Suomessa ei tutkimus- ja kehittämistoimintaan kannustavia verohelpotuksia ole käytössä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan esimerkiksi viime vuonna valtion osoittama teknologiarahoitus pk-yritysten tuotekehityshankkeisiin maksaa itsensä takaisin valtiolle 2—3 vuodessa ja tulee kymmenkertaisena takaisin 5—8 vuodessa. Julkisen rahoituksen riittämättömyydestä johtuen yli 40 % yritysten hanke-ehdotuksista jää tällä hetkellä ilman rahoitusta. Saadun selvityksen mukaan valtaosa rahoittamatta jääneistä hankkeista on kuitenkin lähes samaa tasoa kuin rahoitetut hankkeet.

Valiokunta painottaa sitä, että myös pk-yritysten tuotekehityshankkeet edellyttävät osaa misperustasta huolehtimista. Sen vuoksi tutkimusrahoitusta on välttämätöntä kehittää kokonaisuutena siten, että panostukset koulutukseen, perustutkimukseen, soveltavaan tutkimukseen, tuotekehitykseen ja kansainvälistymiseen ovat tasapainossa.

Sivistysvaliokunta kiinnittää valtiovarainvaliokunnan huomiota myös siihen, että taloudellinen tilanne ja esimerkiksi yksityisen riskipääoman saanti on vaikeuttanut pk-yritysten toimintaa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan jopa kolmasosalla kasvukeskusten ulkopuolisista pk-yrityksistä on ongelmia tuotekehityslainojen takaisin maksussa. Sen vuoksi sivistysvaliokunta esittää, että valtiovarainvaliokunta harkitsi joustavan mahdollisuuden antamista Teke-sille konvertoida riskilainoja pääomainoiksi. Samoin tulisi harkita Tekesin myöntövaltuuksien painopisteen siirtämistä nykyistä enemmän lainoista tutkimus- ja avustusmomenteille.

Valiokunta pitää välttämättömänä tutkimusrahoituksen vahvistamista edelleen. Pidemmällä aikavälillä julkisen rahoituksen nykyinen taso ei riitä. Valtion tulee johdonmukaisesti vahvistaa julkisen rahoituksen osuutta, jotta Suomi voi tulevaisuudessakin olla maailman kärjessä tutkimuksen ja innovaatioiden alueella.

Kansallisteatterin peruskorjauksen rahoitus

Talousarvioesityksessä taiteen ja kulttuurin määrärahojen kahden prosentin kasvu johtuu pääosin Suomen Kansallisteatterin lainanhoitokulujen budjetoinnista veikkausvaramomentille ja valtionosuuksien indeksitarkistuksista. Valiokunta huomauttaa, että myös eduskunnan tämän vuoden budjetin käsittelyssä tekemät lisäykset kulttuuribudjetissa on poistettu, mikä aiheuttaa eräiden momenttien loppusumman pienenemisen.

Kansallisteatterin 2,8 miljoonan euron lainanhoitokulut on sijoitettu veikkausvoittovaroista rahoitettavaksi. Kun samalla veikkausvoittovarojen tuottovaatimus säilyy kuluvaan vuoden tasolla, aiheutuu taidebudjetista rahoitettaville kohteille suuria vaikeuksia. Esimerkiksi tanssitaiteen, teatteriryhmien ja kotimaisen elokuvan lisämäärärahoista on jouduttu luopumaan. Ongelma pahenee lähivuosina, koska Kansallisteatterin lainanhoitokulut tulevat vuodesta 2004 olemaan suunnilleen kaksinkertaiset ensi vuoden tasoon verrattuna. Sivistysvaliokunta ei voi hyväksyä sitä, että kansallisen kulttuurilaitoksen peruskorjaus rahoitetaan muiden veikkausvoittovaroista rahoitettavien kohteiden toimintaan tarkoitetuilla varoilla. Sen vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että Kansallisteatterin lainanhoitokulut rahoitetaan yleisestä budjetista.

Edellä todetun perusteella sivistysvaliokunta esittää, että

valtiovarainvaliokunta muuttaisi talousarvioehdotusta siten, että Kansallisteatterin lainanhoitokulut vuonna 2003 siirrettäisiin yleisestä budjetista rahoitettaviksi.

Lastenkulttuurikeskukset

Lapsilla ja nuorilla, asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta, tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet laadukkaisiin taide- ja kulttuuripalveluihin. Lastenkulttuuripoliittisen toimintaohjelman mukaisesti tapa näiden palveluiden kehittämiseksi on luoda lastenkulttuurikeskusten verkosto. Sen tarkoituksena on olla valtakunnalliset toimintaedellytykset omaava, laaja-alaisesti

taiteen osaamista hallitseva, yhteistyöhön orientoitunut ja kehittämistyöhön erikoistunut lastenkulttuuriverkosto.

Tavoitteena on kehittää lapsille suunnattuja palveluja koko valtakunnan alueella ja edistää niiden syntymistä sinne, missä niitä ei vielä ole. Verkoston tulee olla alueellisesti kattava ja sisältää monipuolista osaamista eri taiteen aloilta.

Talousarvioesityksessä on lastenkulttuurikeskustoiminnan aloittamiseen osoitettu vain 135 000 euroa. Riittävän kattavan verkostotoiminnan aloittaminen edellyttää valiokunnan mielestä 400 000 euron määrärahaa ensi vuodelle.

Edellä todetun perusteella sivistysvaliokunta esittää, että

valtiovarainvaliokunta lisää lastenkulttuurikeskusten toiminnan aloittamiseen 400 000 euroa.

Kirjastojen investoinnit

Yleisten kirjastojen perustamiskustannuksiin ehdotetaan myönnettäväksi 6 miljoonaa euroa. Lisäksi myöntämispäätöksiä saa tehdä 5 miljoonalla eurolla vuoden 2003 hintatasossa. Ottaen huomioon vireillä olevan yhden ison rakentamishankkeen määräraharake on ehdotettu määräraha liian pieni. Jotta muitakin hankkeita saataisiin käyntiin tulee valiokunnan mielestä myöntämisvaltuutta korottaa.

Edellä todetun perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa, että

valtiovarainvaliokunta lisää kirjastojen perustamiskustannusten myöntämisvaltuutta 1 miljoonalla eurolla.

Muuta

Valiokunta viittaa myös kuluvaan vuoden talousarvioehdotuksesta antamaansa lausuntoon (SiVL 8/2001 vp—HE 115/2001 vp) ja siinä kotimaisen elokuvan tuesta sekä tietokirjoittamisen tuesta esitettyyn.

Valiokunta viittaa myös koululakiselonteosta antamassaan mietinnössä (SiVM 6/2002 vp—

VNS 2/2002 vp) opettajankoulutuksen määrien lisäämisestä todettuun.

Lausunto

Lausuntonaan sivistysvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että valtiovarainvaliokunta mietintöä laatiessaan ottaa huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 18 päivänä lokakuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Suvi Lindén /kok	Leena Rauhala /kd
vpj.	Jukka Gustafsson /sd	Säde Tahvanainen /sd (osittain)
jäs.	Tapio Karjalainen /sd	Ilkka Taipale /sd
	Tanja Karpela /kesk	Irja Tulonen /kok (osittain)
	Inkeri Kerola /kesk	Unto Valpas /vas
	Timo E. Korva /kesk	Pia Viitanen /sd
	Irina Krohn /vihr (osittain)	vjäs. Hannu Takkula /kesk (osittain)
	Osmo Puhakka /kesk (osittain)	Raija Vahasalo /kok (osittain).

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila
valiokuntaneuvos Carl Selenius.